

яких звертаються учні та широкий загал науковців, які продовжують справу Учителя. Проте Валентин Олексійович, як Творча Людина, не може обмежитись тільки колом порушених проблем. Його політ думки не знає ніхто, бо неможливо відстежити кожну наступну мить творця, який прагне саторі.

А це вже прохання до Бога:

«Тобою, Боже, данную мне душу

Благослови сотворчеством умыть!», – і розуміння свого життєвого поклонання:

«Твореньем людям послужить по воле Бога –

Ведь в этом творчестве лежит моя дорога».

Вірю і знаю, що Ваша творча натура, Валентине Олексійовичу, не дасть спокою Вам ніколи, а напрацьована енергія не дозволить дрімати таким, як я («Твори себе, щодня будуй себе!»(В.М.)), бо переповненим жагою творчості, вже «не насититись» нею до віку.

Дорогий Валентине Олексійовичу! З Ювілеєм Вас!

З роси Вам і води! І хай будуть почуті Богом Ваші прохання:

«Гори свеча моя, не падай,

Пред Богом огоньком шепча.

Будь мне надеждой и отрадой.

Гори, гори, моя свеча». – на многая і благая літа...

Рибалка В. В. (м. Київ)

СЛОВО ПРО НАСТАВНИКА, ТВОРЦЯ, ГРОМАДЯНИНА

Вперше доля звела мене з Валентином Олексійовичем Моляко навесні 1974 року, коли я постував в аспірантуру Інституту психології України. Вже тоді я знав, що моїм науковим керівником по дисертаційному дослідженню буде тоді ще молодий кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології трудового виховання і навчання, який раніше закінчив Київський політехнічний інститут і встиг попрацювати декілька років інженером-конструктором в Інституті автоматики. 1966 року він захистив дисертацію на тему «Психологія конструкторського задуму», яка одразу привернула мою увагу, оскільки у свій час я закінчив технікум автоматики і телемеханіки у Дніпропетровську і мав фах техника-конструктора, а пізніше, після закінчення факультету психології МДУ імені М.В. Ломоносова, вже два роки попрацював інженерним психологом у лабораторії ергономіки Інституту периферійного обладнання Київського науково-виробничого об'єднання «Електронмаш», де під науковим керівництвом завідувача цієї лабораторії, кандидата психологічних наук Валентини Матвіївни Бондаровської, довелося досліджувати творчу діяльність конструкторів-трасувальників друкованих план ЕОМ. В. М. Бондаровська віддавала мене в аспірантуру своєму колезі і другу в силу певних виробничих обставин, пов'язаних з труднощами визнання виробничниками інженерної психології. З часом ці труднощі були подолані і я повернувся вже у статусі аспіранта до експериментальної роботи в лабораторії.

Вже перша зустріч з новим науковим керівником здивувала оригінальністю його думок, незалежністю і принциповістю, широтою світогляду. Валентин Олексійович вражав своєю величезною ерудицією і сучасним інтелектом, комунікабельністю і сміливістю думок, захопленням творами відомих митців. Його кумирами у мистецтві були, зокрема, художник М. Врубель і поет В. Висоцький. Ходили навіть чутки, що в його домашній колекції є картини М. Врубеля і він особисто знайомий з В. Висоцьким. В. О. Моляко був тоді в захопленні від поїздки до Японії на Міжнародний психологічний конгрес. «Японське чудо» стало предметом його наукового і поетичного дослідження в контексті очікування подібного до нього «українського чуда»...

Ще раніше я дізнався, що Валентин Олексійович входить разом із Валентиною Матвіївною, а також Тамарою Купріянівною Горобець-Чмут і Мариною Лазарівною Смульсон до творчої групи молодих київських психологів з розробки проблеми стратегій творчого мислення, яка вже заявила про свої наукові плани у всесоюзному журналі «Вопросы психологии» і була підтримана академіком Г.С. Костюком. Отже, мені треба було відповідати новим вимогам з боку такого талановитого товариства молодих і амбітних психологів. Авторитетним і енергійним був і завідувач лабораторії психології трудового виховання і навчання, доктор психологічних наук, професор Євген Олександрович Мілерян, який при першій же зустрічі намагався умовити молодого аспіранта перейти під його наукове керівництво (?), але я відмовився від цієї пропозиції з моральних міркувань...

1977 року я закінчив аспірантуру і ще п'ять років поневірявся по різних радах у Москві із вже майже готовою дисертацією, допоки не захистився у 1982 році в рідному Інституті психології України, де тоді працював на посаді молодшого наукового співробітника в лабораторії, якою, після вимушеного звільнення і від'їзду у Вірменію професора Є.О. Мілеряна, вже декілька років завідував В.О. Моляко.

З того часу моя наукова доля стала тісно пов'язаною з долею цієї непересічної, талановитої людини, вплив якої на моє життя став безумовним і непереборним. Так само, як у критичні моменти життя згадуєш образ своїх батьків, чуєш і повторюєш деякі їх думки, так само часто і несподівано згадував і обдумував я висловлювання й оцінки Валентина Олексійовича, від переконливості яких нікуди було дітися і з багатьма з яких вже давно погодився і прийняв як власні. Такою була сила правди і переконливість світогляду особистості Наставника. Можливою причиною такої довіри до його досвіду є певна схожість наших життєвих і професійних шляхів, навіть співпадіння імен (три Валентини, якщо враховувати ще й Валентину Матвіївну Бондаровську...), а також кількадесятирічне спілкування і співпраця, певне злиття життєвих доль? Цікаво, що коли я стояв декілька років тому назад біля залишків дідової і батьківської хати у селі Котівка, що на межі Дніпропетровщини і Полтавщини, то чомусь згадав, що і рідне село В.О. Моляко Вереміївка на Полтавщині щезло під водою Черкаського водосховища... А може є ще щось вище, духовне, світове, про що ми навіть і не здогадуємося, що об'єднало мою долю учня з долею мудрого Наставника... Можливо, права моя мама, яка просила частіше повторювати у важкі хвилини слова: «Ангел мой, будь со мной, иди вперед, я – за тобой!» Скільки таких світлих ангелів вели мене у важкі хвилини життя і одним з них безумовно був Валентин Олексійович...

Не можна не згадати зараз все те, що відбулося на наших очах у сповненому видатних подій непересічному житті Валентина Олексійовича, свід-

ками чого ми були, але чи маємо ми право говорити про це? Певною мірою так, бо зовнішні ознаки видатної особистості, що нам відомі, впадають в очі, дивують нас як супутників і свідків дивовижної долі українського генія і вершителя наших спільних і особистих доль, адже і ми причетні до цього. Інша справа – внутрішній світ непересічної людини як Наставника, Творця, Громадянина... Передусім вражає універсальність життєвого таланту Валентина Олексійовича – як дбайливого і люблячого сина своїх батьків, як чоловіка коханої дружини Олени Іполитівни, як батька любої доньки Роксолани, як інженера, конструктора, вченого, філософа, психолога, педагога, поета, людини...

Можливо, найважливішим є те, що Валентин Олексійович є принципово небайдужою до життя інших людиною, яка зацікавлено, щиро і сутнісно відгукується на їх проблеми, щиро бажаючи щастя своєму народові, людству. І цьому є численні приклади.

Несамовиту активність впродовж практично усього наукового і педагогічного життя присвятив В.О. Моляко вивченню проблеми творчості і поширенню розробленої ним універсальної стратегіальної теорії творчої діяльності та її практичних аспектів, зокрема славнозвісної системи творчого тренінгу КАРУС, серед молоді і фахівців. Він добре розуміє, що благополуччя рідної країни цілковито залежить від організації ефективної масової творчості українського народу в усіх галузях господарства. Але водночас він також добре знає, як важко зрушити з місця інерцію мислення та змінити стереотипи праці. Можливо тому його перша поетична збірка має назву «Криголами»... Йому болить серце, коли він бачить некомпетентність і байдужість чиновників, від яких залежить щастя власного народу, до проблем творчості, інновації, продуктивної праці, їх небажання працювати так, як це робиться, зокрема, в Японії та інших передових країнах світу. Тому такою актуальною стала його докторська дисертація на тему «Психологія конструкторської діяльності» (і монографія на цю ж тему), що була блискучо захищена у Ленінградському державному університеті у 1983 році.

Будучи представником талановитого народу, який не може самоактуалізуватися належним чином саме з соціальних і психологічних причин, він правомірно звернувся до вирішення проблеми обдарованості учнівської молоді. Доктор наук і професор підійшов до неї і як непересічна людина, і як педагог-новатор, в активі якого наукове керівництво декількома тисячами здібних студентів, аспірантів, молодих учених, докторантів, і як митець – літератор, прозаїк і поет, і як громадянин. Його як авторитетного спеціаліста у цій справі було запрошено до складу державної комісії, яка в кінці 80-х років минулого століття розробляла першу всеукраїнську Концепцію і програму підтримки обдарованої учнівської молоді, члени цієї комісії співпрацювали за дорученням декількох міністерств України.

Після отримання незалежності України ним була створена і власна наукова концепція розвитку творчої особистості, з якою ознайомлена педагогічна громада країни. Проте, він розуміє, з якими проявами байдужості, заздрості, навіть дурості, буде стикатися ця і подібні до неї концепції, про що відверто і публічно попереджав у своїх творах і виступах. В цьому плані він солідарний з подібними думками іншого відомого академіка – М.М. Амосова.

В.О. Моляко відгукнувся усім своїм серцем і душею на чорнобильську біду. Одразу ж після цієї катастрофи в лабораторії психології творчості почали обговорюватися різні проекти допомоги постраждалому населенню і дітям

із забруднених територій. Професор один із перших серед спеціалістів розпочав досліджувати психологічні наслідки чорнобильської катастрофи і ще задовго до розгортання державної програми «Діти Чорнобиля» опублікував наукові дані про хворобливі порушення у психіці людей внаслідок цієї аварії.

З отриманням незалежності патріотично налаштований громадянин, як і усі інші, був охоплений сподіваннями на краще, але те, на що прирікли український народ владні напівдилетанти, не залишило його байдужим. Він, як інтелігент вищого гатунку, не прийняв шокового варіанту переходу країни до дикунського ринку, невмілі соціальні та економічні реформи, зростання злочинності і корупції, злиденність більшості населення країни. У 1992 році В.О.Моляко обирають дійсним членом новоствореної Академії педагогічних наук України і він намагається використати нові можливості для здійснення творчого і духовного становлення молодій державі, зупиняючи її сповзання у прірву. Але поки що гроші і майнові інтереси можновладців домінують над усім – і над здоровим глуздом і над науковою доцільністю... Народ жебракує і божеволіє. Вчений і митець обирає свій шлях на бездоріжжі народного руху до благополуччя – бути разом з людьми, допомогати їм зберегти в цій історичній пастці свою самобутність і принаймні здоров'я. Він пише, зокрема, новий збірник поезій із символічною назвою «Скорая поміць душі». Навіть своїм невибагливим виглядом народного вченого і поета він залишається з людьми... Йому до вподоби образ Григорія Сковороди, що в сучасних умовах веде неперервний діалог з простими людьми, переконуючи їх у необхідності дотримуватися, як би це не було важко, духовних цінностей Добра, Краси та Істини.

Особисті стосунки автора цих строк з Учителем ніколи не були комфортними, безхмарними, адже він повсякчас вимогливо, по-чоловічому жорстко і безкомпромісно, сповідує життєдайні принципи людяності, чесності, працелюбності, креативності, самопожертви, патріотизму у свій непересічний особистий спосіб. Служіння істині і правді біля такої видатної постаті завжди є нелегкою справою, і тоді тобі іноді також «перепадає на оріхи за певні гріхи», але саме таким чином загартовується характер, набуваються ази життєвої мудрості... І в наших стосунках були певні паузи, але, незважаючи на них, ось вже скоро 40 років як ми духовно професійно разом в одній із найнеобхідніших для рідного народу наук, в його буремному житті, в нездоланній долі українців.

І дай нам, Боже, ще не один рік співрозуму, співпраці, співдолі!

Здоров'я Вам, довгих років творчості, мудрого спілкування з людьми, гідних учнів і послідовників, дорогий Валентине Олексійовичу – Наставнику, Творець, Громадянине!
